

Получена: 18.03.2019 г.

Приета: 22.03.2019 г.

БЪДЕЩЕТО НА УНИВЕРСИТЕТСКИТЕ БИБЛИОТЕКИ

В. Иванов¹, В. Кашукеев²

Ключови думи: библиотека, информация, компютър, образование

РЕЗЮМЕ

Статията разглежда развитието и новите предизвикателства пред университетските библиотеки. Тя аргументира необходимостта от усъвършенстване със социалните и технологичните промени в съвременното общество, с новите характеристики на студентите и специфичните особености на модерното висше образование. Обосновава целесъобразността на функционално реструктуриране и актуализиране и формулира архитектурни насоки за прерастването ѝ в университетски информационен, образователен и научноизследователски комплекс.

*„Библиотеките са съкровищници
на всички богатства на човешкия дух.“
Готфрид Лайбниц*

1. Библиотеката

Библиотеката възниква като резултат от социална необходимост за събиране, обработка, съхранение и предоставяне на информация. През вековете тя претърпява значителни метаморфози, главно във връзка с характеристиките на носителя на информация, който се използва в съответния период. Писаното слово в зората на цивилизацията се е възпроизвеждало и разпространявало бавно и се е съхранявало трудно, затова до днес са просъществували сравнително малко образци.

---

¹ Валери Иванов, проф. д-р арх., кат. „Градоустройство“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ № 1, 1046 София, e-mail: valiv_far@uasg.bg

² Васил Кашукеев, д-р арх., кат. „Обществени сгради“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ № 1, 1046 София, e-mail: integra_cp@abv.bg

Настъпва епохата на книгопечатането

Тогава за първи път книгите достигат значими тиражи и стават достъпни за голямо множество хора. До днес обемът на печатаното слово расте експоненциално и поставя пред библиотечните центрове много сериозния проблем със съхранението на един наистина огромен книжен фонд. Как изобщо бихме могли да съхраним продукта на това наистина необозримо книгопроизводство?!?

Както става обикновено, в момента на най-големите страхове от страна на традиционалистите и най-големите надежди от страна на реформистите се появява това, което надминава всички очаквания и генерално променя всички правила.

Появява се персоналният компютър

Като че ли, това е най-драстичната промяна, която е претърпявала интелектуалната сфера от Гутенберг насам. Изведнъж виждаме цялото човешко познание, сякаш опитомено и вкарано в малка, магическа кутия. И най-важното, това познание е достъпно за всички. Като започнем от тайните, лежали в Александрийската Библиотека и Ватикана, и свършим с най-новите научни открития, засягащи дълбините на космоса – всичко е на ваше разположение: култура, изкуство, наука, публицистика, всичко, което някога е писано и издавано и всичко, което се издава сега, навсякъде по света.

Веднага идва резонният въпрос: когато всички ще имаме компютри вкъщи и ще можем свободно да ползваме това безценно богатство, *кой изобщо ще посещава библиотеките???*

Ражда се модерното информационно общество

То се характеризира с т.нар. четири свободи – свободно движение на хора, стоки, капитали и услуги (вкл. информация). Информацията блика отвсякъде – от интернет, от социалните мрежи, от медиите, от традиционните книги и от къде ли не?

И точно в този момент сякаш става кристално ясно, че библиотеката не може повече да бъде разглеждана като обикновен склад за книги, с основна функция архивиране и съхранение. Тя не е само изящна кутийка за бижута, от която се ползват само извисени и просветени елити. Библиотеката е много повече от пазител на интелектуалните ценности на човечеството. Тя е социално пространство за публично културно общуване. **И няма да бъде пресилено ако кажем, че библиотеката не само предлага културен продукт, тя активно участва в неговото създаване.**

Във функционалната структура на класическата библиотека, най-общо са обособени две основни зони:

- **Публична зона**, в която подготвената за ползване информация се представя на потребителите и е масово достъпна.
- **Служебна зона**, в която информацията се получава, обработва, класифицира, подготвя за ползване от потребителите. Тази зона е достъпна само за служители на библиотеката.

Настоящата статия разглежда най-вече публичната зона, която има две основни функции:

- **Информационна**, като се предоставят различни информационни източници – документи на хартиен или електронен носител в подходяща за ползване форма.

- **Социална**, като се осигуряват условия за духовен диалог с ценности, идеи, познания, заложените от авторите в информационните източници.

2. Университетската библиотека

Университетската библиотека естествено запазва посочените функции на класическата библиотека. Тя обаче има определено важни и значително отличаващи я специфики:

- Информацията в нея е специализирана в съответствие с професионалните направления, в които университетът провежда обучение.
- Предлага най-актуални информационни източници в сферата на изучаваното професионално познание: основно периодични издания, научни изследвания, монографии, дисертационни трудове, статии и студии на преподаватели и докторанти, специализирани справочни издания, закони, нормативи.
- Участва активно в учебния процес като обучава студентите на принципите, правилата, формите на ползване на библиотечната информация.
- Подпомага преподавателите и докторантите в тяхната научноизследователска работа като им осигурява и селектира необходимата информация. Сама инициира и провежда научни изследвания по значими проблеми от университетската научна тематика.

Университетската библиотека обслужва и работи с общност от преподаватели, докторанти, студенти, които по съвкупност притежават висок интелект, иновативност, креативност, критичност, специализиран професионален интерес, стремеж към самообновяване и самоусъвършенстване. В този смисъл новите тенденции в развитието на библиотечния архитип най-ясно се проявяват именно при университетските библиотеки.

3. Какви са основните характеристики на съвременните студенти?

*„Нещата се променят, защото това е единственото, което те (нещата) могат да правят – променят се!“
Рон Смутермън*

Колкото и да не ни се иска да го признаем, младите хора днес са коренно различни от предходните поколения и към тях не бива да се прилагат традиционните образователни методи. Ако по-възрастната генерация определено беше подвластна на **пространството**, защото някога всичко ни спъваше – граници, езици, култури, визови ограничения и религиозни предразсъдъци, младите хора сега са рожби на **времето** – целият свят е техен, нищо не ги спъва в безбрежните простори, те нямат езикови, културни или национални ограничения, те обитават планетата като едно модерно село. Младите се чувстват еднакво добре и в Китай и в Швеция, и в Москва и в Ню Йорк. Нашите млади студенти сякаш знаят всичко, по-добре от възрастните.

Какво изобщо можем да им дадем, на какво можем да ги научим?!? В динамиката на съвременните технологични времена студентът като че ли решително излиза от класическото разбиране за вглъбен, концентриран в познанието млад човек, посветил се най-вече на своето образование и професионално усъвършенстване. Съвременният студент е:

- **Информиран.** Заливан от непрекъснат поток от информационни източници, той следва да се ориентира бързо, да отсее и възприеме полезното, прагматичното, необходимото.
- **Критичен.** Той не се поддава лесно на влиянието на авторитети. Желаете да открива истината сам и възприема информацията през филтъра на своя светоглед, житейски опит и ценностна система.
- **Динамичен.** Той е непрекъснато в движение. Животът му е разнообразен и мобилен. Студентът се нуждае от динамика, от промяна, от комплексност на предлаганите дейности, от развлечения, от спорт, от емоции и от какво ли не още.
- **Иновативен.** Желаете да получи най-актуална, най-модерна информация и то поднесена незабавно, атрактивно, завладяващо, но и ненаатрапчиво.
- **Технологично съоръжен.** Освен традиционното визуално или слухово поднасяне и възприемане на информация, той използва богат арсенал от електронни информационни източници, които му предлагат актуални факти, събития, разсъждения, анализи, обобщения и пр.
- **Селективен.** Подбира само качествена информация, което означава полезна, достатъчна, истинна и своевременна. И тази информация той търси с амбиция, с интерес, със стръв.

4. Какви са основните особености на съвременното висше образование?

Няма да е пресилено ако кажем, че съвременното висше образование е поставено на изпитание. Запазвайки класическите си принципи, то трябва неминуемо и адекватно да реагира на съвременните предизвикателства на модерния свят и да става все по:

- **Прагматично.** Ориентира се към конкретни значими и актуални проблеми на социално-икономическото развитие на обществото.
- **Гъвкаво и динамично.** Чрез непрекъснато актуализиране на предлаганите знания и практически умения бързо се адаптира към динамичните предизвикателства на променящите се обществени потребности.
- **Модерно като дидактика на преподаването.** Прилага нови, актуални, атрактивни, модерни методи и технологии на преподаване.
- **Иновативно.** Базира се на най-модерни научни изследвания и се адаптира адекватно и пълноценно към прогнозираните и очаквани промени в обществените изисквания.
- **Прогностично.** Успешно предвижда предстоящата динамика в социалните изисквания и умело и аргументирано участва в тяхното прогнозиране и управление.
- **Актуално.** Успоредно с класическите познания предлага най-съвременна информация основана на модерни научни достижения, технологични възможности и научни постижения.
- **Основано на диалог.** Диалог с динамично променящата се информация, диалог с ценностни системи и професионални подходи, диалог между парт-

ньори – преподаватели и студенти, диалог с колеги с различен професионален, интелектуален и финансов ресурс, диалог с теоретични и практически професионални проблеми и достижения.

5. Новата университетска библиотека

На всички тези нови предизвикателства и изисквания съвременната университетска библиотека трябва да даде адекватен отговор като предложи нови функции, нова организация, нови технологии на обслужване, нови пространствени и интериорни решения.

5.1. Нови изисквания

Към новата университетска библиотека посочените вече особености на висшето образование и спецификата на студентската аудитория предявяват поредица от нови изисквания:

- **Нови функции**, които да привличат и задържат студентите – модерно и бързо информационно обслужване, комфортни условия за индивидуална и екипна работа, пълноценна рекреация, образователни дейности, научни изследвания, организирани и спонтанни събития.
- **Комплексност**, като библиотечно-информационно обслужване, като физическо и емоционално възприемане на средата, като дух, като методи и технология на работа.
- **Атрактивност**, която да привлича и интригува студентите. Информацията и дейностите да бъдат организирани и поднесени модерно, завладяващо, адекватно на младежкия дух и потребности.
- **Разнообразие**, като се осигурят условия за широк спектър от дейности: индивидуални, групови, масови; активни и пасивни; работни и рекреативни; динамични и статични и пр.
- **Комфорт**, който осигурява удобство, спокойствие, желание и амбиция за работа, позитивни емоции, усещане за атмосфера и уют.

5.2. Нова функционална структура

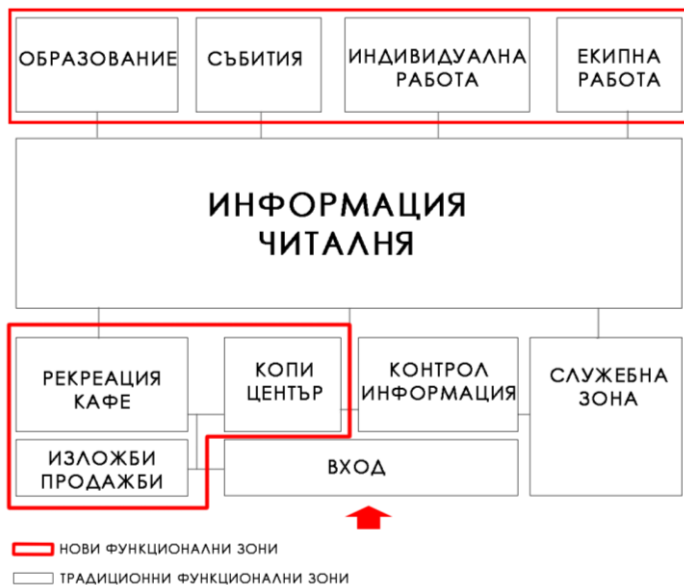
*„Ако искаш да стигнеш бързо, тръгни сам !
Ако искаш да стигнеш далече, тръгнете заедно !!!“
Африканска поговорка*

Посочените нови изисквания рефлектират върху функционалната структура на университетската библиотека. Те изискват усъвършенстване на съществуващите и формиране нови зони, които умело и пълноценно ще се вкомпонират в нея:

- **Зона за информация** (читалня), която да позволява свободен достъп до всякакви информационни източници на хартиен или дигитален носител при използване на най-съвременните електронни технологии.
- **Зона за индивидуална работа**, в която да се осигурят комфортни, съвременно технологично съоръжени работни места. И те да бъдат предпочитани пред домашните работни условия.

- **Зона за екипна работа**, в която студентите по групи да дискутират и решават проблеми и задачи, свързани с тяхната професионална подготовка.
- **Зона за образование**, в която студентите, особено от първи курс, могат да получат начални познания за възможностите на библиотеките, за принципите, методите, технологиите за ползване на достъпните информационни източници.
- **Зона за научни изследвания**, в която студенти, докторанти, преподаватели, библиотечни служители, заедно обсъждат, решават научни проблеми и работят по научно-изследователски проекти.
- **Зона за събития**, в която могат да се организират срещи, разговори, дебати, дискусии, различни индивидуални и групови изяви.
- **Зона за релаксация** с възможности за разговори, срещи, отпих на чаша кафе и то при комфортни и атрактивни условия.
- **Зона за копирни услуги**, в която да се предоставят комплексни условия и възможности за размножаване (копиране) на необходимата на ползвателите информация.
- **Зона изложби**, с възможности за експониране, а и продажба на различни печатни и електронни издания, научни разработки и илюстративни материали, студентски и преподавателски достижения и др.

Всичко това изисква качествено нова функционална структура на университетската библиотека, в която рационално и комплексно да се интегрират различните нови зони, като се усъвършенстват и развият вече съществуващите в условията на необходимост от преустройство на налични библиотечни пространства (фиг. 1).

Фиг. 1. Функционална структура на нова университетска библиотека – информационен, образователен и научноизследователски комплекс

5.3. Нови архитектурни насоки

За да може съвременната библиотека да се превърне в истински притегателен център, в сърце на университета, е необходимо задължително да притежава точно определени пространствени характеристики. Добрата функция, комфортът, благоприятната атмосфера могат да бъдат осигурени от иновативен, нетрадиционен архитектурен подход, който можем да обобщим в следните основни аспекти:

- **Пространствена организация** – интегритет, многофункционалност, ефективност. На първо място вярваме, че новата библиотека трябва да бъде интересна и палеща въображението на младите хора. Напълно несправедливо е да считаме, че съвременните студенти са апатични и дезинтересирани. Както всички младежи и те са любопитни и ентусиазирани по природа, трябва просто ние, които създаваме тяхната учебна среда, да запалим искрата на познанието и по естествен път да ги приласкаем в безкрайната вселена на усъвършенстването.
- Съвременната университетска библиотека трябва да притежава едро, универсално, отворено пространство, на централна зона в университетския организъм. Към него задължително следва да бъдат пространствено обвързани всички допълнителни функционални групи: индивидуална и групово работна, събития, рекреация и пр. По този начин различните функции естествено ще играят притегателна роля за тези студенти, които ползват читалнята или просто преминават. Вярваме, че оживлението, което се създава е от ключово значение за функционирането на библиотеката и е много по-важно от пълната тишина и спокойствието в традиционните библиотечни комплекси.
- **Интериор** – колорит, младежки дух, уют, динамика. В съвременната библиотека се използват ярки, живи цветове, напомнящи младежките реклами и електронните игри, които са част от света на студентите. Интериорът е наситен с активна информация и хиперграфика, които привличат интереса отдалече и създават много жив и активен емоционален климат.
- **Обзавеждане** – модерност, удобство, универсалност. Много важно е обзавеждането на библиотеката да предлага разностранни възможности за групово и индивидуално сядане, за ползване на различни електронни или хартиени информационни носители, за собствени или библиотечни електронни устройства. Модерното пространство предлага различни преживявания при различните интериорни ракурси и по този начин генерира най-разнообразно поведение при ползване на съвременната библиотека. Много често студентите работят седнали на пода или направо легнали на възглавници на стъпалата на пространството за събития или просто поставят лаптопите си по плотовете с които неизменно са оформени всички парапети в сградата. Това създава една атмосфера, много близка по удобство до дома, но много по-интересна поради духа на социално оживление.
- **Осветление** – условия за интелектуална концентрация. Светлината би трябвало да бъде достатъчно силна, без пряко слънчево нагряване и отблясъци. Това създава една атмосфера на енергия, интерес и жизненост, защото

то пространството на съвременната университетска библиотека трябва да бъде най-убедителното и естествено доказателство, че образованието е едно приятно, откривателско пътешествие, което предприемаме всички заедно и което трае цял живот.

6. Заключение

Както вече обосновахме, новата университетска библиотека следва да съчетава освен традиционните, но усъвършенствани, то и множество нови функции – информационни, образователни, рекреативни, обслужващи и пр., провеждани индивидуално или екипно, организирано или спонтанно, но при всички случаи – непринудено и естествено. Това ще позволи традиционната библиотека да инспирира нови интереси, нови възможности, нови технологии, нови дейности, да се превърне в социален център на висшето училище и естествено да се развие като информационен, образователен и научноизследователски комплекс. Няма да бъде пресилено да се каже, че новата библиотека е в състояние да промени характера и пространствената организация на цялата университетска сграда. Така тя ще има шанса да се озове отново в епицентъра на интелектуалното кипене и вярваме, че това всъщност е нейното истинско място.

Благодарности

Настоящата научноизследователска разработка по договор БН-207/2018 е подкрепена финансово от Център за научни изследвания и проектиране при УАСГ.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Бауман, З.* Глобализацията. Издателска къща „Труд“, 2013.
2. *Белих, К. Х., Х. Х. Шведе.* Техника на учението и умствения труд. Народна просвета, София, 1987.
3. *Куков, В.* Научните знания в контекста на образованието и обучението. Албатрос, София, 1998.
4. *Куук, А. Х. С.* Комуникативни умения за урбанисти. Център за градско планиране и управление на околната среда. Университет на Хонг Конг, 1998.
5. *Цветкова, М.* Комуникационен мениджмънт. Gaberoff, София, 2000.
6. *Цветкова, М.* Четенето антиманипулационен филтър. Gaberoff, София, 2000.
7. *Шуманова, Н.* За библиотеките, за информацията и още нещо... Знания за начинаещи. ЛИК, София, 2001.
8. <http://bibliosphere.eu/2p=730>, активна на 10.06.2015.
9. *Goleman, D.* Focus – the hidden driver of excellence. Harper, 2013.
10. *Horari Yuval, N.* Sapiens-a best history of humankind. Est-ouest, 2011.

THE FUTURE OF UNIVERSITY LIBRARIES

V. Ivanov¹, V. Kashukeev²

Keywords: library, information, computer, education

ABSTRACT

The paper examines the challenges for university libraries. It argues for their need to develop and improve through social media, the technological advancement in our contemporary society, the new characteristics of university students and the specifics of modern university education. It justifies the appropriateness of a functional restructuring and actualization and sets out architectural guidelines for their development into an informative, educational and scientific research and development complex.

---

¹ Valeri Ivanov, Prof. Dr. Arch., Dept. "Urban Planning", UACEG, 1 H. Smirnenki Blvd., Sofia 1046, e-mail: valiv@uasg.bg

² Vasil Kashukeev, Dr. Arch., Dept. "Public Buildings", UACEG, 1 H. Smirnenki Blvd., Sofia 1046, e-mail: integra_cp@abv.bg